

EESTI ja EUROOPA LIIT

jaanuar 2003



Ühine välis- ja julgeolekupoliitika



Vahur Made
Ajaloodoktor
Eesti Diplomaatide Kooli asedirektor

Euroopa Liit osaleb maailmapoliitikas. Ta esineb poliitiliste avaldustega, lähetab pealinnadesse ja rahvusvaheliste organisatsioonide juurde oma diplomaatilisi esindajaid ning sõlmib rahvusvahelisi lepinguid. Liikmesriigid ei tee välispoliitikat üksinda. Kõikides olulisemates küsimustes tuleb läbi rääkida. Ka kaitseküsimused pole enam pelgalt liikmesriikide ainupädevuses, sest Euroopa Liit arendab oma kaitsepoliitikat ja koostööd NATOga.

Eesti jaoks tähendab Euroopa Liidu ühine välis- ja julgeolekupoliitika lisagarantiid riigi julgeolekule ÜRO ja NATO pakutavate tagatiste kõrval. Kokkuvõtteks tuleb aga alati meeles pidada, et ELi välissuhtluses ei ole vaid kaitsemõõde oluline, palju tähtsam on ELi välismajanduspoliitika.

Julgeolekut ning selle tagamise viise on mitu. Tavaarusaamas on julgeolek peamiselt sõjaline termin. Riik, kellel on tugev sõjajõud, suudab tagasi tõrjuda teiste riikide rünnakud ning tema julgeolek on tagatud. Osavad diplomaadid suudavad mõjutada teisi riike rünnakutest loobuma ja see lisab veelgi julgeolekut. Politoloogias nimetatakse seda **otseseks julgeolekuks** (ingl *hard security*).

On olemas ka teistsugune julgeolekukäsitlus. Selle põhjal on igasuguste konfliktide, ka sõdade taga sotsiaal-majanduslikud põhjused. Majandusareng, ühiskonna sisemine turvalisus ja keskkonna puhtus mõjutavad inimeste üldist heaolu ning on seetõttu julgeoleku tagamisel sama tähtsad või tähtsamad kui sõjavägede suurus ja moodne relvastus. Politoloogias nimetatakse seda **kaudseks julgeolekuks** (ingl *soft security*).

Euroopa Liit kindlustab oma liikmesriikide kaudse julgeoleku keskkonnakaitse ja majan-

duskoostöö ning õigus- ja siseküsimuste alase koostöö kaudu (politsei-, piirivalve-, tolli-, migratsiooniametite ja kohtuasutuste vaheline koostöö). Otsese julgeoleku tagamiseks on ühine välis- ja julgeolekupoliitika ning seda täiendav Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika.

Ühine välis- ja julgeolekupoliitika ning Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika

Ühine välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP) koondab endasse Euroopa Liidu diplomaatilise tegevuse. ÜVJP hakkas arenema 1970. aastate alguses. Euroopa Liidu ametlikuks koostöövaldkonnaks sai see 1991. aasta Maastrichti lepinguga. Leping nägi ette Euroopa Liidu riikide koostöö jagunemise kolme suurde gruppi ehk *sambasse*. ÜVJPst sai Euroopa Liidu **teine samm** majanduskoostöö (esimene samm) ning õigus- ja siseküsimuste alase koostöö (kolmas samm) kõrval. 1997. aasta Amsterdami leping arendas ÜVJPd

SEISUKOHT



Kas Eesti julgeoleku tagamiseks piisab NATOsse pääsemisest?

Jüri Luik,
endine kaitseminister
Postimees, 15.05.2001

Eestis on tekkimas absurdne arusaam, et kuna meil läheb NATO suunal suhteliselt hästi, siis on Euroopa Liit minetanud oma tähenduse julgeoleku tagajana. See on vale arusaam, sest kui me Euroopa Liitu ei taha, siis me NATOsse ei saa. Kõik, keda ma pean välispoliitikas autoriteetideks, ütlevad sedasama: kui Eesti Euroopa Liitu ei taha, siis te NATOsse ei saa. Millistele Euroopa liitlastele NATO on vaja Venemaa külje all asuvat piiririiki, mis pole sõjaliselt kaitstav ega taha tagatipuks jagada ühiseid euroopalikke väärtusi?

Kui olla täpne, siis põhjus, miks Eestil on tekkinud esimest korda reaalne võimalus liituda NATOga, on eelkõige selles, et me oleme Euroopa Liidu kandidaadina paljudes riigi arengu valdkondades kiiresti arenenud. Meie edu Euroopa suunal kompenseerib isegi meie ebasoodsat geograafilist asendit ja suhteliselt väikesest rahvaarvust sõltuvat panust NATO ühisesse kaitsevõimesse.

Otsene julgeolek – traditsiooniline, s.t sõjaväe ja diplomaatiaga tagatav julgeolek.

Kaudne julgeolek – sotsiaal-majandusliku arengu, politsei ja kohtute koostöö ning keskkonnakaitsega tagatav julgeolek.

Ühine välis- ja julgeolekupoliitika ehk teine samm – Euroopa Liidu liikmesriikide koostöö ühiste välispoliitiliste seisukohtade väljatöötamisel.

Ühise välis- ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja – Euroopa Liidu välispoliitika juht, kes sisuliselt täidab välisministri ja pealäbirääkija ülesannet. Aastatel 1999–2004 on selles ametis Javier Solana.

NATO – Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (ingl *North Atlantic Treaty Organisation*). 1949. aastal Washingtoni lepinguga asutatud sõjaline kaitseorganisatsioon, millel on praegu 19 liikmesriiki Euroopas, Põhja-Ameerikas ja Lähis-Idas. Kutset NATOsse soovib saada ka Eesti.

edasi, nähes ette ühise välis- ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ametikoha loomise. Sisuliselt on see Euroopa Liidu välisministri ja pealäbirääkija amet. Sellesse ametisse kutsuti 1999. aastal kogenud diplomaat ja endine NATO peasekretär Javier Solana. Tema ametiaeg kestab 2004. aastani.

Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika (EJKP)

Amsterdami lepinguga otsustati, et Euroopa Liit peab arendama välja ka ühise kaitsepoliitika. Vajaduse korral võivad liikmesriigid otsustada teha sõjalist koostööd. Selleks on vaja liikmesriikide endi algatust ja kõigi liikmesriikide kinnitust. Ühtlasi otsustati liita Euroopa Liiduga **Lääne-Euroopa Liit** (ingl *Western European Union – WEU*), 1955. aastal asutatud kaitseorganisatsioon.

Valitsusi ajendas ELi sõjalist võimekust suurendama arusaam, et liidu ühist poliitikat endises Jugoslaavias pidanuks toetama sõjalised argumendid. Ehkki kõik liikmesriigid tunnistavad, et suuremate julgeolekuohtude korral on nad sõltuvad NATOst ja Ameerika Ühendriikidest, kasutasid nad Amsterdami lepingus üpris pretensioonikat sõnastust, sätestades ühise kaitsepoliitika järkjärgulise kujundamise, mis võib areneda ühiskaitseks.

Euroopa Liidu riigipeade ja valitsusjuhtide kohtumine (**Euroopa Ülemkogu**) otsustas 1999. aasta juunis Kölnis, et EJKP keskseks elemendiks saab kriisilukordade ja regionaalsete konfliktide lahendamise. Juba 1992. aastal oli WEU sõnastanud sellise tegevuse põhikomponendid (nn **Petersbergi ülesanded**), milleks on humanitaar- ja päästeoperatsioonid, **rahuvalve** ja **rahusobitamine**. EJKPd nähti Euroopa julgeoleku tagajana olukordades, mille lahendamisest NATO osa ei võta.

Kosovo sündmused näitasid eurooplastele, et kuigi nende kaitsekulutused moodustavad ameeriklaste omast kaks kolmandikku, on nende kasutuses olev tulejõud kümme korda väiksem ning tegevuse kavandamisel kajastab nende mõju just viimasena nimetatud suhtarv. See arusaam ajendas Euroopas sõjaliselt juhtivaid Prantsusmaad ja Ühendkuningriiki tulema välja ühise kaitsepoliitilise algatusega. Lahesõja ja Balkani sõdade kogemus näitas Prantsusmaale, et sõjalise mõju suurendamiseks on vaja läheneda NATO-le. Britid omakorda nägid kasu tekkimist koostööst prantslastega. Eurotsooni asutamises osalemisest keeldunud Ühendkuningriik leidis, et ta võib kaitsepoliitikas haarata endale Euroopa Liidus keske koha. Euroopa Ülemkogu kohtumisel Helsingis 1999. aasta detsembris otsustati, et 2003. aastaks luuakse Euroopa Liidu kiirreageerimisüksused. Liikmesriigid peavad selleks ajaks olema valmis andma 60 päeva jooksul Euroopa Liidu käsutusse kuni 60 000 meest, et täita Petersbergi ülesandeid. Kiirreageerimisüksus koosneb liikmesriikide sõjaväelastest, eraldi Euroopa armeed ei looda. Iga liikmesriik otsustab, kas ta soovib osaleda kiirreageerimisüksuste mehitamises või abistab neid tehnika ja relvastusega.

2001. aasta detsembris Nice'is kokku tulnud Euroopa Ülemkogu otsustas luua kaitsepoliitika tarvis alalised poliitilised ja sõjalised struktuurid. Nice'i tippkohtumisel otsustati ka, et kaitsepoliitika

raames toimuvatest operatsioonidest kutsutakse osa võtma neid Euroopas asuvaid NATO liikmesriike, kes ei kuulu Euroopa Liitu (Norra, Island, Türgi, Poola, Tšehhi, Ungari), Euroopa Liidu liikmekandidaate ning teisi Euroopa Liidu potentsiaalseid partnereid regionaalkonfliktide lahendamisel (näit Venemaa ja Ukraina).

Eesti teatas 2000. aasta novembris, et ta on valmis andma EJKP operatsioonide toetuseks vajaduse korral Euroopa Liidu käsutusse ühe sõjaväepoliitiseiüksuse, ühe demineerijate üksuse ja kolm miiniraalerit. Samuti on 2005. aastaks Euroopa kiirreageerimisjõududes osalemiseks valmis üks Eesti jalaväepataljon.

Nice'i tippkohtumisega muudeti senisest konkreetsemaks ka Euroopa Liidu ja NATO koostöö. Kahe organisatsiooni vahel toimuvad regulaarselt sõjalised konsultatsioonid. Kui vaja, saab Euroopa Liit kasutada oma sõjaliste operatsioonide läbiviimiseks NATO sidekanaleid ja juhtimiskeskusi.

Regionaalsete konfliktide lahendamine ei nõua mitte üksnes sõjajõudude kohalesaatmist ja konflikti osapoolte lahushoidmist. Palju keerulisem on taastada konfliktist räsitud piirkondades normaalset eluolu. Selleks võttis Euroopa Ülemkogu oma kohtumisel Feiras 2000. aastal vastu otsuse luua Euroopa Liidu politsejõud, keda saaks kasutada konfliktipiirkondades. 2003. aastaks peavad liikmesriigid olema valmis andma vajadusel Euroopa Liidu käsutusse ühtekokku 5000 politseinikku.



Euroopa Liidu kiirreageerimisjõudude loomine on üllatavalt positiivselt vastu võetud mõlemas rahvusvahelises julgeoleku võtmeriigis, USAs ja Venemaal, kuigi täiesti erinevatel põhjustel.

Alates Kosovo kriisist on Ühendriigid kogu aeg rõhutanud, et Euroopa peab olema valmis andma

senisest palju suuremat panust kriiside lahendamisse, mis võivad Euroopa enda tagaõuel puhkeda... Moskvas loodetakse, et Euroopa armee, kui ta kunagi selliseks kujuneb, kahandab NATO rolli Euroopas ning viib Ameerika sõnaõiguse olulisele vähenemisele Vanas Maailmas. Eesti jaoks on nii jõud ise kui ka osalemine nendes julgeolekut suurendav tegur.

Kui räägitakse Eesti osalusest, siis tavaliselt esitatakse hirmunud küsimus, et kas siis nüüd peavad meie poisid minema kusagile pärapõrgusse oma elu kaalule panema. Asja tuleks vaadata hoopis teisest küljest. Kui puhked mingi humanitaarkriis, näiteks Kirde-Eestis seoses Sosnovõi Bori tuumajaama võimaliku õnnetusega, siis on suur tõenäosus, et Euroopa jõud paisatakse ka siia appi. Ja kui Venemaa lubab Euroopa kriisiükkustega koostööd, siis on loogiline, et ta lubab need üksused oma territooriumile ka teiste võimalike katastroofide korral, mis võivad tabada muidki Eesti piirile lähedasi alasid.

Euroopa kriisijõud Eestile kasulikud

Peeter Kaldre kommentaar raadio Vaba Euroopas 27. novembril 2000.

Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika: on kaitsepoliitiline algatus, mis ühendab endas nii üheteistkümmet NATOsse kuuluvat Euroopa Liidu liikmesriiki kui ka nelja sõjaliselt neutraalset EL liiget (Soome, Rootsi, Austria ja Lirimaa).

Euroopa Ülemkogu – Euroopa Liidu liikmesriikide riigipeade ja valitsusjuhtide kohtumine. Leiab aset vähemalt neli korda aastas.

Lääne-Euroopa Liit (WEU) – sõjaline organisatsioon, mis loodi 1955. aastal ja kuhu kuulus kümme liiget. Eesti osales selle organisatsiooni töös assotsieerunud partnerina. WEU ühendas Euroopa Liiduga 2001. aastal.

Petersbergi ülesanded – plaan, mille WEU töötas 1992. aastal välja Euroopa riikide sõjaliseks koostöökriiside ja regionaalsete konfliktide lahendamisel.

Rahuvalve – olukord, kus rahvusvahelised sõjajõud eraldavad konflikti osapooli ning tagavad relvarahust või rahulepingust kinnipidamise.

Rahusobitamine – sõjalise konflikti lõpetamine rahvusvaheliste sõjajõudude abil.



Neist tuhat peab olema valmis minema konfliktipiirkonda 30 päeva jooksul pärast seda, kui EL on oma liikmetelt abi palunud.

Kuidas Euroopa Liit teeb välis- ja julgeolekupoliitika otsuseid?

Nii ühise välis- ja julgeolekupoliitika kui ka kaitsepoliitika otsused tehakse sõjalistes ja kaitseküsimustes *konsensususe ehk ühehäälsusega*. See tähendab, et kui üks liikmesriik on otsuse vastu, jääb see vastu võtmata. Praegustest liikmesriikidest on Taani reserveerinud endale õiguse jääda soovi korral ÜVJPst ja EJKPst üldse kõrvale. Seega, Euroopa Liit ei saa sundida Eestit pärast EL liikmeks saamist lähetama oma vägesid mõnesse konfliktikolde. Ei tasu karta, et kui näiteks Prantsusmaal tekib soov vaigistada julgeoleku- ja kaitsepoliitika sildi all kodusõda mõnes oma endises Aafrika koloonias, siis käsutaks Brüssel Eesti poisid džunglisõda pidama. Eesti otsustab iga kord, kas tema huvides on oma sõdureid konfliktipiirkonda saata või mitte ning kas ta on valmis abistama kaitsepoliitika raames toimuvat operatsiooni mingil muul viisil. 2001. aastal sõlmitud Nice'i lepinguga tuuakse ühise välis- ja julgeolekupoliitika ning kaitsepoliitika osas sisse veel üks uus mõiste, mis muudab Euroopa Liidu sõjalise tegutsemise senisest paindlikumaks. See on nn **tõhustatud koostöö**. Kui näiteks sõjalise operatsiooni käivitamiseks pole võimalik saavutada kõigi EL liikmete üksmeelt, võib plaanitud tegevuse siiski ette võtta. Selleks on vaja vähemalt kaheksa liikmesriigi toetust.

Kes kujundavad ühist välis- ja julgeolekupoliitikat?

ÜVJP ja EJKP puhul on peamisteks otsuste algatajateks ja vastuvõtjateks liikmesriigid, kes tegutsevad Euroopa Ülemkogu, Euroopa Liidu Nõukogu ja **eesistuja** kaudu. Tähtis roll on ka ühise välis- ja julgeolekupoliitika kõrgel esindajal. **Euroopa Komisjonil**, kes juhivad liidu majanduskoostööd, ja **Euroopa Parlamendil** on välis- ja julgeolekupoliitika kujundamisel seni olnud teisejärguline osa.

Euroopa Ülemkogu

Liikmesriikide riigipeade ja valitsusjuhtide kohtumine on keskne foorum, kus arutatakse ja otsustatakse ÜVJP ja EJKP üldiste arengusuundade üle. Euroopa Ülemkogu võtab vastu poliitilised otsused, millele tuginedes teised struktuurid ühist välis- ja julgeolekupoliitikat ning kaitsepoliitikat ellu viivad. Ülemkogu otsustab ÜVJP ja EJKP küsimusi alati konsensussega. Ükski otsus ei jõustu, kui mõni liikmesriik sellega nõus pole.

Euroopa Liidu Nõukogu

Euroopa Liidu Nõukogu on ühise välis- ja julgeolekupoliitika üle otsustamise keskne institutsioon. See koosneb liikmesriikide valitsuste esindajatest (ministritest või nende asetäitjatest). ÜVJP ja EJKP küsimusi arutavad ja nende üle otsustavad välisministrid, kelle kogunemised kannavad nime **üldasjade nõukogu**. Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär on ühtlasi ka ühise välis- ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja, keda abistab *poliitikaüksus*.

Euroopa Liidu Nõukogu ülesandeks on välja töötada ÜVJP ja EJKP valdkonna õigusaktid, lähtudes Ülemkogu kehtestatud põhimõtetest.

Üldasjade nõukogu abistavad **poliitiline komitee** ja **sõjaline komitee**.

Poliitiline komitee jälgib pidevalt rahvusvahelist olukorda ning juhivad Euroopa Liidu poliitikat kriisisituatsioonides. Sõjaline komitee juhivad kõiki Euroopa Liidu sõjalisi operatsioone.

Euroopa Liidu Nõukogu juures tegutseb ka *välis-suhete peadirektoraat*, kelle ülesandeks on valmistada üldasjade nõukogule ette ühist välis- ja julgeolekupoliitikat ning kaitsepoliitikat käsitlevaid eelnõusid ning arendada suhteid olulisemate rahvusvaheliste organisatsioonidega.

Eesistuja

Rotatsiooni korras saab iga liikmesriik pooleks aastaks Euroopa Liidu eesistujaks. Eesistuja juhatab Euroopa Liidu Nõukogu tööd. Ühtlasi esindab eesistuja Euroopa Liitu suhetes kolmandate riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega. Eesistuja juhatab Euroopa Liidu nimel rahvusvahelisi läbirääkimisi ja teeb teatavaks Euroopa Liidu seisukohad ühes või teises rahvusvahelise elu küsimuses.

Euroopa Komisjon ja Euroopa Parlament

Euroopa Komisjon on siduvaks lülilik ühelt poolt välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika ning teiselt poolt väliskaubandus- ja arenguabipoliitika vahel. Umbes poole kogu maailma arengu- ja humanitaarabist annab Euroopa Liit. Liidust on pärit umbes kolmandik abist, mis läheb Lähis-Ida regiooni toetuseks, 60% abist Venemaale ja 40% abist endise Jugoslaavia territooriumil asuvatele konfliktikoldele. Samuti on komisjonil õigus juhtida Euroopa Liidu Nõukogu tähelepanu ühise välis- ja julgeolekupoliitika ning kaitsepoliitikaga seotud probleemidele. Euroopa Komisjon soovib endale suuremat sõnaõigust ÜVJP ja EJKP üle otsustamisel ning komisjoni president Romano Prodi on seetõttu pakkunud, et välispoliitika kõrge esindaja võiks tegutseda komisjoni, mitte ministrite nõukogu raames, nagu praegu. Liikmesriigid pole aga seni seda ettepanekut heaks kiitnud.

Komisjon ja eesistujariik informeerivad Euroopa Parlamenti ÜVJP ja EJKP alal toimuvatest arengusuundadest. Parlamendil on õigus diskuteerida välis- ja kaitsepoliitika üle, samuti nõuda informatsiooni teistelt liidu institutsioonidelt.

Eriesindajad

Euroopa Liidu Nõukogu võib nimetada oma eriesindajaid. Praegu on ametis neli eriesindajat, kelle ülesandeks on viia ellu ELi välispoliitikat regionaalsetes konfliktipiirkondades (Lähis-Ida, Ida-Aafrika Suur Järvistu, Kagu-Euroopa, Makedoonia). Eriesindajad alluvad ühise välis- ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale.

ÜVJP ja EJKP valdkonna õigusaktid

Euroopa Liidul on ühise välis- ja julgeolekupoliitika ning kaitsepoliitika jaoks teistsugused õigusaktid kui muudes liidu ühise poliitika valdkondades. Selliseid mõisteid nagu *määrus* ja *direktiiv* ÜVJP ja EJKP puhul ei kohta.

Konstruktivne hääletamisest loobumine

– liikmesriik jätab ühist välis- ja julgeolekupoliitikat või kaitsepoliitikat käsitlevat otsust arutades nõukogu hääletamata ning ei pea vastuvõetud otsust kohaldama, kuid ta tunnustab, et Euroopa Liidule tervikuna on otsus siduv.

Euroopa Liidu Nõukogu

– Euroopa Liidu institutsioon, kes võtab vastu EL õigusakte. Esindab liikmesriike ja koosneb liikmesriikide valitsuste esindajatest.

Kvalifitseeritud hääletenamus

– hääletusviis Euroopa Liidu Nõukogus. Vastuvõetava otsuse poolt peab olema vähemalt 70% nõukogu hääle koguarvust.

Tõhustatud koostöö

– võimalus algatada Euroopa Liidu sõjalisi aktsioone ka juhul, kui kõik liikmesriigid neid ei toeta. Vajab vähemalt kaheksa liikmesriigi osalust.

Eesistuja – liikmesriik, kes juhatab Euroopa Liidu tegevust. Eesistumisperiood kestab kuus kuud.

Euroopa Komisjon – Euroopa Liidu valitsusorgan. Komisjonil on ainuõigus algatada liidu õigusakte majanduskoostöö alal.

Euroopa Parlament – Euroopa Liidu parlamentaarne struktuuriüksus.

Üldasjade nõukogu – Euroopa Liidu Nõukogu, kui seal kogunevad välisministrid.

Poliitiline komitee – Euroopa Liidu Nõukogu allüksus, kes juhib ÜVJP ja EJKP elluviimist.

Sõjaline komitee – Euroopa Liidu Nõukogu allüksus, kes juhib Euroopa Liidu sõjalist tegevust.

Ühisstrateegia – Euroopa Liidu välispoliitiline kava, mis on suunatud mingile kindlale regioonile või probleemivaldkonnale.

Ühine sisukoht – Euroopa Liidu liikmesriikide ühine välispoliitiline seisukoht mingi riigi, regiooni või rahvusvahelise probleemi kohta.

Ühismeede – Euroopa Liidu riikide ühine tegutsemise kriisisituatsiooni lahendamiseks. Võib olla sõjalist või mittesõjalist laadi.

Ühisstrateegia

Euroopa Ülemkogu võib vajaduse korral võtta vastu laiahaardelise välispoliitilise kava, mis on suunatud mingile kindlale regioonile või probleemivaldkonnale. Sellist kava nimetatakse **ühisstrateegiaks**. Igal strateegial on oma kindlad eesmärgid, ajakava ja eelarve. Praegu on Euroopa Liidul kolm ühisstrateegiat, mida rakendatakse suhete arendamisel Venemaaga, Ukrainaga ja Vahemere piirkonna riikidega.

Ühine seisukoht

Nõukogu võtab vastu Euroopa Liidu liikmesriikide ühise välispoliitilise seisukoha mingi riigi, regiooni või rahvusvahelise probleemi kohta. **Ühise seisukohaga** võib Euroopa Liit üles astuda ka rahvusvahelises organisatsioonis või rahvusvahelisel konventsional. Liikmesriigid peavad tagama, et nende välispoliitika ei oleks vastuolus Euroopa Liidu ühiste seisukohtadega.

Ühismeede

Üldjuhul on tegemist rahu sobitamis-, rahuvalve- või politseioperatsiooniga mõnes regionaalses konfliktikohas. Selle otsustab võtta Euroopa Liidu Nõukogu. Igal **ühismeetmel** on oma spetsiifilised eesmärgid ja ulatus, kindlaksmääratud ressursid (väeüksused, varustus, tehnika, logistika, rahalised vahendid jne) ja ajaline kestvus.

Otsus

Otsuseid teeb Euroopa Liidu Nõukogu ja need on liikmesriikidele kohustuslikud nii nagu ühised seisukohad ja ühismeetmed.

Rahvusvaheline leping

Kui Euroopa Liidul on ÜVJP ja EJKP raames vaja sõlmida rahvusvahelist lepingut, tegeleb läbirääkimistega eesistujariik. Lepingu sõlmib Euroopa Liidu Nõukogu ja see kinnitatakse konsensusel. Esimene ühismeede, mis nõudis ühise välis- ja julgeolekupoliitika alal rahvusvahelist lepingut, oli Euroopa Liidu vaatlusmissiooni lähetamine Makedooniasse 2000. aasta detsembris.

Deklaratsioon

Võrreldes ühise seisukohaga on see paindlikum võimalus, et väljendada Euroopa Liidu seisukohti rahvusvahelise elu küsimustes. Deklaratsioone võtab vastu jooksvalt kas Euroopa Liidu Nõukogu või eesistujariik vastavalt olukorrale. Neile ei eelne pikki läbirääkimisi liikmesriikide vahel. Nendega ei kaasne üksikasjalikku välispoliitilist tegevuskava.

Lomé konventsioon

Pärast kolooniate iseseisvumist hakkas suhteid nendega reguleerima Lomé konventsioon, mis sätestas ühised institutsioonid: ministrite nõu-

kogu, suursaadikute komitee ja parlamentaarne assamblee. Ühendkuningriigi liitumise järel ühinesid konventsiooniga ka Rahvaste Ühenduse liikmed Aafrikast, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonnast.

Lomé konventsiooniga on sellest ajast liitunud enamik Aafrika maid ja Kariibi mere saari, samuti mitmed Vaikse ookeani saareriigid. Lomé konventsioon ühendab 71 Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani riiki (AKV riigid).

Osalevad maad saavad eksportida oma kaupu ELi soodustingimustel ilma tollideta ning liit rahastab nende sotsiaal-majanduslikku arengut.

ÜVJP arenguvõimalused

ÜVJP edukuseks on eelkõige vaja, et liikmesriigid suhtuksid sellesse rohkem ühtviisi. Seni on ainult prantslastel kindlaks juhtmotiiviks maailma mõjutamine ja USA hegemoonia vähendamine. Inglased on seevastu umbuslikud igasuguste püüdluste suhtes, mis halvendavad suhteid Washingtoniga. Samamoodi on Hispaania ja Portugal väga huvitatud koostööst Vahemere piirkonnas, Saksamaa aga soovib pühenduda rohkem Ida- ja Kesk-Euroopale. Nii on ka ELi eelarve ja muude ressurside kasutamise üle raske üksmeelt leida.

Igatahes on mitmeid märke, et EL liikmesriigid soovivad liidu võimalusi välispoliitilisel areenil paremini ära kasutada. Näiteks on arenguabi Lomé konventsiooni riikidele erinevalt varasemast seatud sõltuvusse hulga poliitiliste tingimuste täitmisest. Veelgi märgatavamad on aga katsed suurendada sõjalist võimekust.

Ameerika hegemooniale kaitsevaldkonnas prognoositavas tulevikus siiski väljakutseid ei esitata. Eurooplased vajavad edaspidigi ameeriklaste juhitava NATO strateegilist kaitsekilpi.

Kaitsevaldkonnas jääb eurooplaste osaks rahuvalve või äärmisel juhul rahu tagamine eelkõige ÜRO heakskiidul teostatavates operatsioonides.

ELil on siiski suured väljavaated kasutada oma majanduslikku tugevust rahvusvahelise keskkonnapoliitika mõjutamiseks. EL on olnud juhtivas rollis mitme ülemaailmse keskkonnapoliitilise lepingu sõlmimisel ja andnud nii olulise panuse maakera soojenemise ja osoonikihi kahjustamise tõrjumisse. Neid jõupingutusi on ELil oluline jätkata, samuti lubab euro kasutuselevõtt ELi liikmesriikidel mõjusamalt kaasa rääkida maailma rahanduses, sealhulgas Maailmapanga laenupoliitikas. Nii võib kokkuvõtteks öelda, et olenemata sellest, mis juhtub kaitsevaldkonnas, suureneb Euroopa Liidu mõju ülejäänud maailmale pärast laienemist Kesk- ja Ida-Euroopasse, kui liidu elanikke on juba pool miljardit.

Euroopa Liidu Infosekretariaat

Riigikantsleji, Stenbocki maja, Rahukohtu 3, 15161 Tallinn, Eesti
tel +372 693 5950 e-post elis@rk.ee
faks +372 693 5957 <http://www.elis.ee>

